

Índex

1. INTRODUCCIÓ	9
1. Justificació de la recerca i objectius	9
2. Qüestions principals a respondre en el transcurs de la recerca.....	11
3. Estructuració de la recerca	12
2. METODOLOGIA	15
3. HIPÒTESIS PER A LA RECERCA	21
1. La hipòtesi de partida	21
2. Les hipòtesis de recerca	22
4. MARC TEÒRIC GENERAL	27
1. Implicacions epistemològiques sobre els estudis dels fenòmens fronterers.....	27
2. La frontera i els microestats	36
3. Migracions i microestats.....	42
4. El valor de la frontera en el Principat d'Andorra	50
5. Els treballadors fronterers dins la Unió Europea.....	72
6. Legislació andorrana sobre la població immigrant i els treballadors fronterers	81
7. Una anàlisi de la situació dels treballadors fronterers espanyols a Andorra	96

5. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA RECERCA. INDICADORS SOCIO- DEMOGRÀFICS I ECONÒMICS DE L'ESPAI FRONTERER.....	113
1. Indicadors sociodemogràfics i econòmics de la Seu d'Urgell i comarca de l'Alt Urgell.....	113
2. Indicadors sociodemogràfics i econòmics del Principat d'Andorra	131
3. Població amb autorització de treball fronterer (2002-2007)147	
6. ANÀLISI DEL TREBALL DE CAMP.....	155
1. Moviments de població de l'Alt Urgell cap a Andorra.....	155
2. Moviments de població d'Andorra cap a l'Alt Urgell	229
7. CONCLUSIONS PRINCIPALS.....	273
BIBLIOGRAFIA.....	327
ANNEXOS.....	331

Agraïments

Agraïm la cordialitat a totes les persones que han estat entrevistades o han participat en els grups de discussió, gràcies a les quals ha estat possible enllestir aquest estudi.

1

Introducció

1. Justificació de la recerca i objectius

Històricament el Principat d'Andorra i l'àrea veïna catalana de l'Alt Urgell han mantingut un seguit de vincles i relacions que en certa manera han pogut condicionar la vida quotidiana de la seva població. Amb el transcurs del temps aquestes relacions inicials pròpies de comunitats veïnes han anat evolucionant alhora que s'adaptaven als canvis en el context polític, social i econòmic d'Europa on es troben immerses. La naturalesa d'aquestes relacions i la intensitat també s'han anat modificant i transformant, tal com mostra la bibliografia etnogràfica que ha prestat atenció a aquesta zona pirinenca.

L'existència de la frontera andorrana-catalana ha marcat i continua marcant les característiques de les relacions entre aquestes dues comunitats. Unes relacions que a vegades han estat complicades i en d'altres ocasions tan fluïdes que només el pas duaner fa adonar els habitants de la zona que es troben entre dos països diferents.

Les transformacions econòmiques, polítiques, socials i demogràfiques que han experimentat separatament Andorra i l'Alt Urgell han fet també canviar els tipus de moviments fronterers, la seva direcció i la intensitat al llarg de les èpoques passades. En l'actualitat trobem una Andorra i un Alt Urgell que poc tenen a veure amb el que trobàvem a principis de segle, però les relacions entre aquestes dues comunitats i entre la seva població continuen existint i continuen marcant la dinàmica i el dia a dia d'aquesta franja dels Pirineus.

En aquesta recerca sociològica volem, partint de les condicions històriques que han possibilitat aquests moviments poblacionals transfronterers, analitzar com són en l'actualitat. Una actualitat fortament marcada

per les polítiques que des de la Unió Europea s'adrecen a estabilitzar i estandarditzar qualsevol tipus de moviment entre dues zones fronteres. En el cas particular d'Andorra, tot i no formar part de l'Europa dels estats membres, el país també es veu fortament influenciat per les polítiques econòmiques i socials que marca la UE.

En aquest estudi pretenem sobretot entendre com funcionen i quines dinàmiques s'estableixen en els moviments fronterers entre Andorra i l'Alt Urgell. En aquesta voluntat hi juga un paper fonamental l'experiència diària i la manera com els habitants de la zona fronterera viuen, veuen i perceben aquestes relacions. És per aquest motiu que en la base de la nostra anàlisi trobem les persones que habiten aquesta zona i que contínuament traspassen la frontera i que han estat les autèntiques protagonistes i creadores dels moviments que han fet de la frontera un espai de convivència, una línia de separació o un simple trànsit al llarg dels anys i segons el moment històric.

Pretenem també analitzar quines conseqüències han tingut i tenen aquestes relacions i els vincles establerts per al desenvolupament, la dinàmica i estructura interna de la comarca de l'Alt Urgell i del Principat d'Andorra.

Així doncs hem establert com a objecte d'estudi les causes, característiques i conseqüències dels estrets vincles andorrans-urgellencs que sabem del cert que han configurat un cas únic i particular dins d'Europa per les característiques específiques de la zona fronterera.

Un estudi sobre les relacions entre dos països pot prendre orientacions molt diverses. En el nostre cas, com ja hem dit, ens volem centrar no tant en les grans qüestions polítiques, econòmiques o institucionals, sinó en les vivències particulars de les societats que fluctuen a través de la frontera.

És per aquest motiu que tot i que els moviments associats a les relacions laborals prendran un protagonisme important en la recerca com a conseqüència del seu pes actual, tenim la intenció d'analitzar el fenomen des de totes les perspectives socials possibles. Com a conseqüència d'aquest enfocament analític posarem per tant atenció també als moviments que deriven de les relacions comercials, de les relacions de parentesc i xarxes d'amistat, alhora que ens fixarem en els desplaçaments motivats per raons de formació, de recerca d'oci, d'activitats culturals i esportives.

2. Qüestions principals a respondre en el transcurs de la recerca

Tenint en compte l'amplitud de l'objecte d'estudi i les variables històriques, socials, polítiques i econòmiques que intervenen en les relacions entre aquestes dues zones frontereres, comencem la recerca plantejant-nos quines són aquelles qüestions que han de guiar el treball de camp. Així doncs, per poder estudiar i descriure els diferents moviments i/o vincles al voltant de la frontera cal preguntar-nos sobre:

Pel que fa a les relacions entre Andorra-Alt Urgell des d'una perspectiva general:

- Quines han estat les condicions històriques, socials, comercials, econòmiques... que han permès l'existència d'aquests importants moviments transfronterers?
- Com han evolucionat aquests moviments de població?: canvis de dinàmica, direcció, intensitat, causes i conseqüències...
- Quines conseqüències tenen aquests moviments per a l'estructura i dinàmica interna de la Seu d'Urgell/comarca de l'Alt Urgell i per al Principat?
- Hi ha moviments transfronterers d'Andorra cap a la Seu que impliquin canvi de residència i que s'expliquin a través de raons de caràcter econòmic i/o millora de les condicions de vida?
- Quina previsió futura podem fer de l'existència dels diferents moviments de població entre Andorra i l'Alt Urgell?

Pel que fa a les relacions entre Andorra-Alt Urgell vinculades al món laboral:

- De quin volum de persones estem parlant quan ens referim al col·lectiu de treballadors fronterers de l'Alt Urgell que treballen a Andorra?
- Quin perfil sociodemogràfic tenen els treballadors fronterers?
- Quines són les condicions i característiques laborals dels treballadors fronterers espanyols a Andorra?
- Quines són les motivacions que expliquen aquest tipus de moviment vinculat al món laboral?
- Podem trobar residents andorrans treballant a l'Alt Urgell?
- Quines conseqüències té per a Andorra el desplaçament de treballadors fronterers espanyols?

Pel que fa a les relacions entre Andorra-Alt Urgell vinculades a l'intercanvi comercial:

- Com són actualment els moviments transfronterers per raons comercials entre les dues zones veïnes?
- Com han evolucionat aquestes relacions al llarg del temps?
- Cap a on van aquestes relacions?

Pel que fa a les relacions entre Andorra-Alt Urgell vinculades a les activitats d'oci, activitats culturals i/o esportives:

- La recerca d'activitats d'oci, culturals i esportives genera moviments en la zona fronterera? Com són?
- S'ha modificat al llarg del temps aquest tipus de moviment?
- Quina perspectiva futura podem preveure en aquesta mena de moviments?

Pel que fa a les relacions entre Andorra-Alt Urgell vinculades a la formació:

- Continuen existint moviments d'una banda a l'altra de la frontera per motius de formació acadèmica?
- Com són actualment?
- Han canviat al llarg del temps?

Pel que fa a les relacions de parentesc i les xarxes socials d'amistat que s'estableixen entre les dues zones frontereres:

- Les relacions de parentesc i de xarxa d'amistat que travessen la frontera generen moviments importants d'Andorra cap a l'Alt Urgell i a l'inrevés?

Pel que fa a altres possibles moviments transfronterers entre Andorra i l'Alt Urgell:

- Podem parlar d'altres moviments de població?
- Quins serien?
- Què els motiva?

3. Estructuració de la recerca

Un cop ens hem plantejat l'objecte d'estudi, els objectius i quines són les principals qüestions a les quals intentarem donar resposta, la recerca s'ha estructurat de la següent manera:

PRIMERA PART

1a fase. Recerca i anàlisi de treballs realitzats anteriorment des de diferents perspectives (econòmica, etnogràfica, històrica, social, política...).

En aquesta primera fase ens dediquem a buscar tota la informació que trobem i que d'una manera o altra ens ajudi a entendre com han estat tradicionalment les relacions entre Andorra i l'Alt Urgell. Per aquest motiu també ens fixem en tota mena de treballs que descriuen l'evolució socioeconòmica de les dues zones a estudiar.

Paral·lelament analitzem altres estudis realitzats dins l'àmbit europeu sobre zones frontereres, siguin des d'una perspectiva politicolegal, econòmica, social...

2a fase. Configuració del marc teòric per a la recerca.

En aquesta fase creem un marc teòric que ens permeti analitzar des d'una perspectiva global els moviments transfronterers entre dues regions així com el valor i la significació de les fronteres en els microestats com Andorra.

Entre d'altres, ens centrarem en temes de legislació europea sobre moviments de tot tipus entre dos països; com actuen socialment les fronteres; quines característiques tenen els microestats a Europa; la relació existent entre microestat i immigració...

3a fase. Contextualització de la recerca en la zona a estudiar.

L'objectiu d'aquesta tercera fase es passar d'un nivell teòric general a un nivell més específic que ens permeti contextualitzar la recerca en l'espai i el temps on la desenvolupem: Andorra-Alt Urgell.

Tindran una especial atenció temes com:

- anàlisi de les característiques econòmiques, laborals i demogràfiques de l'Alt Urgell i zona pròxima (explotació de dades estadístiques),
- anàlisi de les característiques econòmiques, laborals i demogràfiques del Principat d'Andorra (explotació de dades estadístiques),
- l'existència i significació històrica de la frontera andorrana-urgellenca i situació actual,
- legislació andorrana-espanyola sobre la immigració, els treballadors fronterers (contingents, permisos, convenis...) i els moviments de persones i mercaderies.

Dins d'aquesta tercera fase també varem realitzar entrevistes a persones que denominem "informadors privilegiats". Es tracta d'individus que per la seva posició laboral o per la seva trajectòria personal creiem que poden tenir un discurs elaborat que ens permeti obtenir informació bàsica sobre diferents aspectes de les relacions transfrontereres entre l'Alt

Urgell i Andorra. En total van fer-se unes 17 entrevistes, de vegades individuals i d'altres vegades grupals.¹

4a fase. Elaboració de les hipòtesis.

Aquest és el moment que a partir de la informació prèvia que hem obtingut en les fases anteriors (marc teòric i contextualització), conjuntament amb les objectius que ens plantejem, elaborem les hipòtesis que marcaran el desenvolupament del treball de camp.

5a fase. Disseny del treball de camp.

Un cop hem elaborat un marc teòric sobre relacions entre països veïns i hem contextualitzat la recerca en el cas específic d'Andorra i l'Alt Urgell, passem a dissenyar el treball de camp. És a dir quina metodologia utilitzarem, com i quan la desenvoluparem.²

SEGONA PART

6a fase. Realització del treball de camp.

Es tracta de la fase més extensa de la recerca i consisteix a desenvolupar la metodologia escollida.

7a fase. Anàlisi del treball de camp.

Un cop acabat el treball de camp s'analitzen els resultats obtinguts alhora que es contrasten amb les hipòtesis i el marc teòric elaborat anteriorment.³

TERCERA PART

8a fase. Redacció de les conclusions de la recerca.

Finalment, en aquesta última fase i partint de tot el treball anterior, intentem respondre a les preguntes que ens havíem plantejat en iniciar la recerca, alhora que expliquem els principals resultats obtinguts en el treball de camp.

1. Sobre aquestes entrevistes trobarem més informació a l'apartat de metodologia.

2. Els detalls concrets de la metodologia emprada en aquest treball es desenvoluparan posteriorment.

3. En pàgines posteriors explicarem de forma més detallada com s'ha realitzat aquesta anàlisi.